

Između dva rata, a osobito poslije drugog svjetskog rata, može se i u muslimana naći po koje narodno slavensko ime, osobito u obiteljima gdje je jedan roditelj kršćanske vjere: *Zorislav, Goran, Zoran, Uladimir; Ljiljana, Uesna, Lepa, Zlata, Milica*. To postaje sve više običaj ne samo u slučajevima kad je jedan roditelj kršćanske vjere, nego i onda kad su oboje roditelja muslimanske vjere, osobito u Bosni i Hercegovini.

Kako iz činjenica razabiremo, Srbi su od najranijih vremena najbolje čuvali narodna slavenska imena sve do danas; Makedonci nešto slabije; Hrvati su nakon tridentinskog koncila sve do 20. stoljeća teško davali djeci narodna imena. U davanju narodnih imena prednjači danas Hrvatsko primorje i primorska Dalmacija. Najteže su prodirala narodna slavenska imena u Sloveniji, osobito u selima, jer je ondje utjecaj crkve bio veoma jak. Najotpor-niji su još i danas u davanju narodnih imena Hrvati i Srbi muslimanske vjere. Kako vidimo, crkva je bila kroz vjekove jak faktor u davanju imena, pa su poradi toga Srbi i Makedonci lakše davali narodna imena i sve više ih širili. Hrvati i Slovenci, koji su katoličke vjere, mnogo su ih teže uvodili, osobito do kraja 19. stoljeća, a najteže Hrvati i Srbi muslimanske vjere koji i danas to nerado čine.⁶

JEZIK I RJEČNIK »JAME« GORANA KOVAČIĆA

Ivo Ladika

Ako zamislimo kao najsuprotniju kontradikciju: pjesnička *Riječ* i *Ne-riječ* (kao verbalnost), onda je *Jama* sva u težini, gustoći, snazi riječi, daleko od konvencionalnosti, sladunjavosti i stereotipnosti. Iako je drugačije fak-ture, *Jama* izaziva asocijaciju na ep *Smrt Smail-age Čengića*. »Skoro je nepojmljivo kako je Goran Kovačić uspio da izrazi tu užasnu raznovrsnost fizičkog i osobito psihičkog trpljenja, koje kao da je iznad domašaja svakog izraza. I još te doživljava, te prizore masovnog mučenja koji kao da su s one strane svakog opisa, Goran Kovačić uspijeva da plastično izrazi, da opiše skoro s jednom opipljivom konkretnošću, kroz pričanje čovjeka kome su isko-pali oči, kroz opis čovjeka koji je oslijepljen još prije no što počimlje zbi-vanje svega onoga što on podnosi i svega onoga što on sam ne može da vidi, ali što mi kroz njegovo naslućivanje, nagađanje i slušanje uspijevamo zaista da gledamo.«¹

U svojim pjesmama, do *Jame*, Goran gotovo nije, za razliku od svoje proze, unosio neobične riječi i praktički primjenjivao u poeziji rezultate svoje

⁶ Ovaj je referat održan na Trećem kongresu jugoslavenskih slavista u Ljubljani, u mjesecu rujnu 1961.

¹ Ristić M.: Djelo i smrt Ivana Gorana Kovačića. Radio-Zagreb, 1946, br. 6, 17.

kulture jezika. Do *Jame* jedva ćemo naći u Goranovim pjesmama poneku neobičnu, nesvakidašnju riječ, kao npr.: sori (*Prezrela jesen*), utvorica (*Jasand*), dočetak (*Trajanje*) itd. Međutim tih je riječi već puna *Jama*: klače, mukô, krvôžednike, dupljaši, čore, kusnu, dozvah se, ledènim i dr. Očito da je Goran leksičkom blagu *Jame* posvetio vrlo mnogo pažnje: trebalo je uvijek pronaći najprikladniju riječ između mnogo sinonima i varijanata. V. Majakovski, u svojoj pjesmi *Razgovor s fininspektorom o poeziji*, ovako pregnantno i slikovito objašnjava taj pjesnički rudarski pothvat:

Poezija —
to je vađenje radija.
Za gram kovine
godine truda.
I profučkaš
jedne riječi radi
tisuću tona
rječničke rude.

To povećano značenje riječi u našoj novijoj lirici, ne samo kao emocionalni intenzitet, već i kao kvalitet, snaga, pa i vizualno, slušno i grafički obojena kategorija, s prevlašću nekih vokala ili konsonanata, kultivira se kod nas osobito od Matoša, Vidrića, Krleže, A. B. Šimića, Cesarića i Tadijanovića.

U *Jami* je Goran našao adekvatni, potpuno saživljeni i primijenjeni poetski izraz (najuspjeliji poslije zbirke *Ognji i rože*) za sav taj krvavi kompleks pokolja i najgrubljeg, najsirovijeg raspolaganja ljudima — od zvijeri u ljudskoj spodobi. Taj odraz stvarnosti uspio je Goranu ne samo primjerenim pjesničkim izrazom već i adekvatnim rječnikom, koji nikad ne prelazi u naturalizam. Goran nije u *Jami* pošao metodom realističko-naturalističkog, direktnog opisivanja, već sintetiziranja, odabiranja i tipiziranja. Uz sažetost, plastičnost i veliku proživljenost došla je u poemi do izražaja i Goranova kultura jezika: bogatstvo rječnika, izdiferenciranost izraza, preciznost i sažetost fraze i stiha. Goran kao da je znao ono što je govorio Majakovski: *hat* može — *konj* ne može, *slavuj* može — *pile* ne može.

U *Jami* je Goran i izrazom i formom donekle nov, u odnosu spram svojih dotadašnjih pjesama, iako ima predradnja za nju i u nekim ranijim njegovim pjesmama. Tu je on našao adekvatni poetski izraz za najsirovije i najgrublje uvrede koje može nanijeti Čovjeku čovjek-zvijer. Kako je naskoro poslije postanka poeme poginuo, nije dospio djelo dotjerati. Neke nejasnoće, slabije i neadekvatne riječi i fraze zamijenila je redakcija kod izdavanja *Jame*, što bi bio svakako učinio i sam Goran da je dospio, tj. da je dulje poživio.

Ako napravimo ranglistu najviše upotrebljivanih, najčešćih riječi u *Jami*, onda su to svakako ove riječi: *svijetlo* (svjetlost), *oči*, *jama*, *kru*, *mrtvi* i *kronik*. *Svijetlo*, kao čežnja oslijepljenoga za svjetlom, ili kao svjetlaci

(»bolno svijetlo«, kad ga bodu u oči) od osljepljenja, javlja se u oblicima i varijantama *svijetlo*, *svjetlost*, *svijetla* i *svijetlu* 15 puta, a ako tome dodamo još i glagol *svijetli* i pridjev *svijetla*, onda se *svjetlost* javlja u *Jami* 17 puta. *Oči* (i oblici *očiju*, *oka* i pridjev *očinjih*) pojavljuju se u *Jami* 9 puta (također u vezi s osljepljenjem). Ako tome dodamo još 8 puta javljanje riječi *duplja* (*duplje*, *dupljaši*), *vidom* i *vidu* (2 puta), *zjene*, *zjenu* i *zjenice* (3 puta), *ćorave* i *ćore* (2 puta), kao i glagola *progledah* i *progledate* (2 puta), koji su također u vezi s očima i vidom, onda se motiv *očiju* i *vida* pojavljuje u *Jami* barem 26 puta.

Sama riječ *jama* (s oblicima *jamu*, *jami*, *jame*) javlja se u poemi 15 puta; *krv* (s oblikom *krvi* i pridjevima *krvavo*, *krvavoj*, *krvavu*, *krvavim*) 13 puta; *mrtvi* (*mrtvo*, *mrtve*, *mrtvih*, *mrtvu*, *mrtva*, *mrtvoj*) i *mrtvac* (*mrtvace*, *mrtvačke*) 18 puta. Riječ *krvnik* (s varijantama *krvnici*, *krvnikova*, *koljač*, *klače*, *lovac*, *krvòžednike*) nalazimo u *Jami* 10 puta. Još su česte riječi: *bol* (*bola*, *bolom*, *boli*, *bolno*) — 9 puta; *gori* (*gorim*, kod one žene koja više da gori, i kod opisa rana koje gore) — 6 puta; *grozne* (*grozan*, *grozni*) — 6 puta; *nož* (*noža*, *nožem*, *nožu*) — 6 puta; *pad* (*pada*, *panu*, *pale*, *pala*, *padahu*, *pasti*, *pao*, *padovi*, *padaše*) kao oznaka pada u jamu ili na zemlju pred udarom krvnika — 10 puta; atribut *grozan* (*grozne*, *grozni*) — 6 puta; *grlo* (*grla*, *grlu*, *grlom*, *grkljan*) — 6 puta; *udar* i *ubod* (*udarce*, *udaranje*, *udara*) nožem u oči i među pleći — 9 puta; *vrisak* (*vriskovi*, *vriska*, *vrisku*; *vrišti*, *vrište*, *vrisne*) — 8 puta; *žrtve* (*žrtvu*) — 6 puta; *živ* (*živi*, *živo*; *živiš*, *živim*) — 8 puta; (*crna*, *crni*), *tama* (*tami*, *tamu*, *tame*), *mrak* (*mraku*) i *crnoća* od sljepoće — 11 puta. *Leševi* (*leš*, *lešina*, *lešine*, *leševa*, *leževe*, *leševima*, *lešom*, *lešu*) i *trupla* (*truplo*, *truplina*) — 12 puta; *bijeli* (*bijela*, *bijelu*, *bijelih*), kao oznaka za bijelu krvnikovu kožu, ili bijele krvničke ruke, ili opet bjelinu, blijesak od sljepoće ili želja za njom — 4 puta.

Zanimljivo je da Goran nije nijednom upotrijebio za *nož* sinonim *kama*, jer je riječ *nož* povezana više uz ustaše, a *kama* uz četnike, a u *Jami* su upravo ustaše ti koljači. To je još jedan dokaz da to nisu četnici. Ali tu su djelovali i posve jezični i praktični momenti: ponajprije *nož* je jednosložna riječ, pa je dakle lakše upotrebljiva u kratkom jedanaestercu, a osim toga ona je upotrebljivija za rimu (*noža* - *koža*, *nožu* - *kožu*) i uz to ujedno označuje međusobnu povezanost (dakle logičnu rimu) s riječju *koža*. Osim toga riječ *nož* je i onomatopoetska: »NOŽ! U toj riječi *ž* je ono najstrašnije. To je onaj dio određen za klanje. U svakom drugom jeziku to je alat za rezanje... ali NOŽ je klanje, samoubojstvo, zločin, u svakom slučaju neki kriminal.«²

Zanimljive su još neke činjenice u vezi s *Jamom*. Iako je očito da su ti koljači ustaše, Goran riječ *ustaša* nigdje nijednom ne spominje: hoteci

² Marinković R.: Ruke, Mrtve duše, 14.

i na taj način dati poemi karakter općčovječanski. Mimoišao je također u poemi i bilo kakvo moraliziranje, osuđivanje, dogmatiziranje, parole pa i lični, subjektivni stav, što je inače kadgod činio u svojim djelima.

U *Jami* se javljaju grupacije riječi oko nekoliko pojmovnih epicentara. Jedna takva centralna riječ je *bjelina*, tj. česte asocijacije žrtve, zbog po-manjkanja vida, na *bijelo*, *svijetlo*, *svjetlost*, *zoru*, *bljeskove*, pa i *mlijeko*, jer sve to ne može više žrtva doživljavati. Drugi takav pojam je u vezi sa *strašnim*, dakle sve što je u vezi s *krvi*, *ognjem*, *paklom*, *strijelom*, *nožem*, *bezdanom*, *rakom*, *groznim* i *strahom*, nadalje svi pridjevi koji označuju *oštro*. — *Čekanje*, očekivanje udarca i uopće onoga što će biti također je važna komponenta u *Jami*. Po zakonu suprotnosti javlja se u *Jami* tokom čitava zbivanja kadenca mira i tišine: želja za srećom, blaženstvom, smijehom, mjesecom, rijekom, šumama, domaćim cvrčkom (zapravo: šturkom) koji pjeva itd. S tim u vezi su i formulacije: »blaženu noć su meni iskopali«, »da bodež u vrat zabode mi slade«, »i bijela, bijela krvnikova koža«, »divna svjetlost, svjetlost koja svijetli« itd. Tu vedrinu stvara osobito X pjesma: formalno i sadržajno pogotovu onih sedam katrena, kao antiteza svoj dosadašnjoj grozoti. Bliskost, ako ne već identičnost dijela X pjesme *Jame* s pjesmom *Garište*, potvrđuje i dvaput spomenuta riječ *garište* i još jednom *garišnoga*.

I na kraju, za razliku od dotadanjih Goranovih pjesama, u *Jami* se jače osjeća Goranovo stvaralačko u jeziku: svijestili me, oboce, klače, hohot (mjesto: hihot), krvodžednike, žere, kusnu, dupljaši, čore. jenjo, zakoljak, ledènim, mukô i dr.

Rječnik karakterističnih riječi u *Jami*:

Bace (VIII pjesma, 6 strofa, 4 stih), 4 stih), baci (II,2,4)	blagosiljo (VII,5,3) blaženu (I,1,2) bljesak (I,4,2; X,2,1), bljeskom (III,7,6), bljeskovi (I,5,5)	crna (V,6.6), crni (X,5,4), crno (VIII,5.6) cvrčak (III,7,1) Čeka (V,3.6), čeke (I,8,1) čelu (V,2,2; X,12,1) čula (V,4.2) Čorave (III,2,3) čore (III,2,1) čuške (II,1,1) ćutio (I,2,3; I,3,6; IV,2,6), ćutim (VII,4,5; X,14,2)
bezdan (I,8.6) bezdna (IV,5,1), bezdanec (V,5,6), bezdnju (V,1,1; VIII,6,2)	boda (IV,4,4) bodež (I,3,4) boj (X,13,6)	čula (V,4.2) Čorave (III,2,3) čore (III,2,1) čuške (II,1,1) ćutio (I,2,3; I,3,6; IV,2,6), ćutim (VII,4,5; X,14,2)
bezumlje (IX,3,6) bičem (II,2,4) bije (X,9,5) bijel (I,4,3), bijela (I,4,4; I,4,4; V,6,5), bijelih (I,7,2), bijelu (V,1,3)	bol (I,8,1; II,3,4; II,4,6; X,8,2) bola (II,4,2; IX,3,1) bolom (VIII,6,5)	Dah (X,2,2) dijete (IV,3,1) dima (X,10,5) divlje (IX,2,1; IX,4,1) divna (I,7,4) dlanu (I,1,6; I,2,5; I,6,4) dno (I,2,6), dnu (IV,3,4) dragost (I,3,5) dragu (IX,3,5) drhtaj (VII,5,2) druže (X,12,2)
bijesni (I,1,4; I,6,1), bijesno (VIII,2,4), bijesom (IX,2,6)	boli (I,4,6), bolno (I,5,1) bomba (IV,5,2; VI,4,1), bombe (IV,3,4), bombu (X,12,6)	ćutio (I,2,3; I,3,6; IV,2,6), ćutim (VII,4,5; X,14,2)
bježeć (III,3,2), bježim (IX,5,3), bježo (II,4,4)	briznu (VIII,4,4)	
blag (X,3,2), blago (I,2,2; V,5,3)	Cerekanje (II,2,1) ciknu (X,9,3), cikto (IV,3,2)	

dubinu (V.6.6)
 duboku (III.5.2)
 duplja (I.3.3; I.6.2; II.2.6;
 III.2.2; VI.3.3; VIII.5.5),
 duplje (I.5.4)
 dupljaši (III.2.1)

Garišta (X.1.2; X.5.2)
 garišnoga (X.10.5)
 gazih (IX.3.4)
 gazio (IX.2.2)
 glasne (II.6.2; IV.5.3),
 glasno (II.5.4)
 gnijezdo (X.2.2)
 goli (I.4.5; VII.4.5),
 goloj (VII.3.1)
 goni (VIII.3.3)
 gorak (V.3.4), gorčom (I.3.3)
 gori (I.5.4; III.1.2; III.1.3;
 III.1.3; VII.1.5)
 gorim (IX.5.2)
 gorko (VI.6.6)
 grabih (IX.3.2)
 grč (I.8.4), grča (V.5.2),
 grču (VI.4.2)
 grkljan (IV.1.3; VI.4.5)
 grla (V.2.6; VII.2.3),
 grlo (VIII.4.4),
 grlom (X.13.2), grlu
 (IX.5.4)
 groba (VIII.1.6)
 grobar (VIII.1.6)
 grohoću (II.2.2)
 grohot (II.2.1)
 grozan (II.2.1; VI.4.3),
 grozne (I.6.2; III.1.5;
 VIII.5.5),
 grozni (VII.2.1)
 groznici (VI.2.5)
 grubo (II.5.6; IX.2.2)
 grud (X.7.4), grudi (III.4.1)
 grune (IV.1.5)
 gusta (VIII.4.3), guste (I.3.2),
 gustom (I.8.4)
 guše (VIII.2.4)
 guto (IX.4.5)

Hlad (II.5.2)
 hladan (VIII.4.1), hladna
 (II.6.5),
 hladno (VI.1.2), hladnom
 (VII.5.5)
 hladetine (VI.2.1)
 hladnoću (VII.2.3)
 hladnost (VI.1.3)
 hohot (II.2.3)
 hropoću (VIII.2.3)

Iskopali (I.1.2), iskopanu
 (III.5.2)
 iskro (V.4.4)
 izgubljeno (X.9.4)
 izlazu (VIII.4.2)

Jadi (VII.5.6)
 jagnjad (V.1.4)
 jama (I.1.3; VII.4.1),
 jame (IV.3.1; VIII.5.6;
 IX.4.1), jami (III.3.6;
 IV.5.6; VI.1.5; VI.3.5),
 jamu (III.5.2; IV.1.6;
 V.3.6; VIII.1.3; IX.1.3)

jarku (VII.3.1)
 jauk (IV.5.1)
 jeca (X.7.3), jeco (IV.3.1)
 jecaj (X.5.3)
 jeza (VI.6.3), jezivo (IV.3.2;
 VI.3.6)

jeknu (VI.3.6)
 jeku (VIII.1.2)
 jurnuh (X.10.6)
 jutra (III.5.1)

Kapi (I.3.1)
 kapale (I.3.1), kapnc (X.4.3),
 kapno (VII.3.5)

kaplje (I.3.6)
 kaše (IV.5.4)
 klače (II.2.3)
 klanje (V.1.5)
 klasje (V.2.5)
 kleko (I.8.3)
 kliže (VI.4.4; IX.1.2),
 kližem (IV.5.5), kližu
 (VIII.2.2)

klokot (II.5.3; II.6.5),
 klonuće (IV.3.5)
 koljač (III.2.4)
 kolje (III.7.4; V.1.3)
 koža (I.4.4; IV.4.2; VI.5.3),
 koži (VII.3.1), kožu (V.1.3)

kriknu (IV.2.5)
 kriv (X.6.4), krivim
 (VIII.6.1)
 krivi (VI.6.4)
 krivca (VII.5.3)
 krklja (IV.1.1), krkljo
 (VI.4.5)

krkljanje (V.3.2), krkljanjem
 (V.5.4)

krv (I.1.1; IV.4.2; V.2.6;
 VIII.4.3),
 krvi (I.3.5; IV.5.5; V.3.4;
 VI.2.2; X.10.2)

krvavim (IX.4.3), krvavo
 (I.2.3),
 krvavoj (VI.4.5), krvavu
 (I.1.5)

krvničkim (X.13.4)
 krvnik (I.3.2; I.8.2; II.4.3;
 III.7.3), krvnici (II.1.4)
 krvnikova (I.4.4; IX.5.4)
 krvòžednike (II.5.1)
 krvge (I.6.2)

Lastavičje (X.2.2)
 led (VII.1.5), leda (VI.2.3),
 ledom (VII.2.2), ledu
 (VII.1.3)
 ledènim (IX.5.2), lednim
 (VII.1.1)
 leđa (VII.1.2)
 lednome (VII.3.1)
 leš (VI.4.3; IX.3.2),
 leševa (VIII.4.2), leševe
 (VI.6.3; VII.4.5), leševi
 (VIII.2.1), leševima (VI,
 3.2), lešom (IX.3.2), lešu
 (VI.2.1)

lešina (X.5.4), lešine
 (VII.4.1)
 ležati (X.11.1), leži (VII.2.1),
 ležim (VI.2.1)

lice (I.2.3; III.2.5; X.12.5)
 lijepi (VI.1.3)
 liju (I.2.6; VII.4.1)
 liže (IX.1.4)
 lokot (II.5.1)
 lomih (IX.3.5)
 lovca (III.3.4)
 lubanje (III.2.1; VI.3.4)
 ludi (II.2.3; III.1.1), ludim
 (IX.2.6), ludo (III.4.3;
 VI.6.2), ludoj (I.7.3)
 lupe (III.4.5)

Ljute (VII.3.4), ljuti (II.4.6),
 ljuto (III.1.4)

Majčino (I.7.6)
 majku (VI.5.6; X.7.2)
 mati (I.6.5)
 mesa (IV.5.4; VI.1.5), meso
 (IV.4.2), mesom (IX.2.6),
 mesu (VII.3.4)
 mesnata (IV.1.2)
 mir (VIII.1.4; VIII.1.4),
 mira (X.4.4)
 miris (X.1.1; X.1.3; X.3.1)
 mjesec (X.5.2), mjeseče
 (I.7.6)
 mlaz (VII.2.6)
 mlazić (VII.3.5)
 mlijeko (I.7.6)
 mlohawe (VI.2.2)
 mokri (III.7.3)
 mòri (IX.5.2)
 mozgu (I.1.5)
 mrak (III.3.2; VI.6.6),
 mraku (III.4.4)
 mrijem (X.14.3)
 mrtav (IX.2.3), mrtva
 (IV.5.2; VIII.3.2), mrtve
 (III.3.3; VI.1.6; VII.4.3;
 VII.4.6), mrtvi (II.3.1;
 VIII.1.1; VIII.3.5), mrtvih
 VII.1.3; IX.1.5), mrtvo
 (IV.2.1; V.2.5), mrtvoj
 (X.7.4)

mrtvu (II,2,6; VI,5,6;
 IX,3,4)
 mrtvačke (III,2,1)
 mrtvace (VIII,6,2), mrtvac
 (II,2,2)
 mrzli (II,5,3)
 mržnja (IX,5,6)
 mučenika (I,5,6)
 mukâ (X,6,1), mukama
 (IX,5,5), muke (X,12,3),
 mukom (I,3,3)
 muklo (II,4,2; III,4,1)
 mukô (X,9,1)
 múku (II,3,5)
 munjevita (I,4,2)
 munjom (VI,2,4)

Nabreknute (III,1,5)
 nada (IV,3,6; IV,4,6)
 naga (VI,3,4), nagi (I,4,6)
 nakreveljena (VIII,4,6)
 napipah (VI,2,6)
 naricaljke (X,1,5)
 narico (V,2,3)
 nebo (I,2,2), neba (X,3,3)
 nepca (VII,1,4)
 ncsvijesti (VI,6,6)
 neznani (X,11,2)
 nijem (VIII,5,1), nijemi
 (II,3,4)
 noć (I,1,2), noći (I,4,1)
 nosnice (VIII,4,4)
 nož (III,3,4; V,1,3), noža
 (I,4,2; IV,4,4); nožem
 (III,2,5), nožu (V,1,6)
 Nježnu (IX,3,5)

Obeznanih (VI,6,5)
 obezumljen (I,8,3)
 oblak (III,7,1)
 oči (I,1,6; I,2,5; I,4,6; I,6,4;
 I,8,2), očiju (X,13,2)
 očinih (I,1,3)
 očitjeh (IV,5,5; V,3,5;
 VI,6,4; X,12,1)
 ôdcijeni (III,2,5)
 oganj (I,1,4), ognju (I,5,3)
 ognjišta (X,10,1)
 oka (X,14,5)
 okupala (X,11,5)
 opaljen (VII,3,6)
 opijela (X,1,5)
 oplakati (I,6,6)
 oprez (IX,4,2)
 osvećene (X,12,3)
 osvetnik (X,9,5)
 osvjetom (X,10,2), osvjetu
 (X,14,4)
 oštar (V,4,6), oštro (I,5,2;
 VIII,4,4), oštrom (III,5,5)
 otekle (II,3,3)
 oživi (VI,6,2)

Pad (III,3,4; V,3,4; V,3,2),
 padovi (III,6,4)
 pada (IV,4,5), padahu (IV,
 5,3), padaše (IV,1,3), pala
 (VIII,3,3), pale (IV,2,4),
 panu (III,5,4), pao (I,8,6),
 pasti (VI,4,1)
 pakô (I,5,5; VI,3,6; VII,1,5)
 pâle (X,4,3), pâli (I,1,4;
 VII,3,3)
 paljevine (X,1,1)
 partizani (X,12,2)
 pati (X,6,2)
 peče (VII,2,6; VII,2,6;
 VII,2,6),
 pekli (I,5,5)
 penjanja (VIII,3,4), penjo
 pijan (III,2,4)
 pijuko (X,9,3)
 pjesma (IX,5,4; X,14,5)
 pjevati (X,11,3), pjevajte
 (X,14,2),
 pjevo (III,7,1; X,11,6)
 plaća (X,5,1)
 plačem (VIII,5,4; VIII,5,4;
 X,13,1),
 plâču (III,4,4; VIII,2,3),
 plakali (II,2,6; V,4,4),
 plako (I,5,3; VIII,4,6)

plamene (V,4,4), plamenom
 (VII,4,4)
 planu (IX,5,6; X,10,1)
 plazih (IX,3,2)
 pleća (IV,1,4), pleći (V,6,6)
 plivo (VII,5,2)
 pluto (IX,4,6)
 pljuske (IV,5,3)
 pljusnu (V,5,5)
 pljušti (V,2,6; VII,2,4)
 počivaj (X,12,3)
 podjaren (IX,2,6)
 pogrebi (X,1,5)
 pojasa (I,5,4)
 polètjeh (X,10,6)
 pomuti (V,4,2)
 ponor (V,6,4)
 pori (III,1,4)
 posljednja (IV,3,6)
 posrno (V,5,3)
 povi (X,11,6)
 prasak (IV,3,4; X,9,1)
 prasne (IV,5,1)
 prazna (VIII,5,5), praznih
 (II,2,6)
 praznine (V,5,6)
 prestravljen (VIII,3,1)
 priklan (IV,3,2)
 probadali (II,1,3), probode
 (II,6,6)
 progledah (III,4,5), progle-
 date (III,2,3)
 prolivene (X,10,2)

propet (V,3,3)
 protrnuh (IV,5,6)
 provalije (V,6,3)
 provlačili (II,3,6)
 prsa (IX,2,2; VII,3,2), prsi
 (V,6,5)
 ptice (I,2,1), ptico (I,7,5),
 pticu (II,3,5)
 pucnjevima (X,10,6)
 puzo (IX,4,3)

Radost (X,8,2; X,9,6)
 raku (I,8,6)
 rana (VIII,6,5), rane (X,
 11,6), rani (VI,4,5), ranu
 (I,1,5; VI,2,6)
 riba (V,5,5), ribe (VI,1,6;
 VII,4,6)
 rido (VI,6,6)
 rikne (II,4,3), riknuvši
 (IV,2,2)
 rikom (X,9,1)
 ruga (IX,5,5)
 rugobom (VIII,5,2)
 ruka (X,6,3), ruke (X,12,4),
 rukom (VI,4,2), ruku
 (X,12,1)
 rupe (III,4,5)

Samoća (VII,1,6)
 sela (X,1,2; X,4,4)
 sijevne (I,7,3)
 sijo (X,1,6)
 silna (IV,4,1; X,14,6), silno
 (V,4,5), silnom (IV,2,3)
 sinu (V,6,5; VI,1,4), sinulo
 (I,5,2)
 sja (X,5,2), sjaju (III,4,6)
 sjekli (I,5,6)
 skliske (I,6,4), sklisku
 (VI,2,6)
 sladak (X,12,2), slađe
 (I,3,4)
 sledio (VIII,5,1)
 slijep (I,6,5), slijepe
 (XII,3,1)
 slijepce (II,6,6), slijepcu
 (II,4,6; III,2,5)
 slobode (X,10,4), slobodu
 (X,14,4)
 sluh (III,5,3; IV,4,2)
 slušo (IV,4,5)
 sluzi (I,8,4)
 sluzne (VI,2,2)
 sljepoće (VI,4,1), sljepoći
 (I,4,3)
 smijanju (II,2,5)
 smijeh (II,2,1), smijeha
 (X,5,1)
 smijem (VIII,5,3), smiešim
 VIII,5,4), smijo (VIII,4,5),
 smijte (II,1,5)

(Svršit će se.)

NEUTRALIZACIJA PRIDJEVA U HRVATSKOM ILI SRPSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Stjepan Babić

O neutralizaciji je već bilo govora u našoj lingvističkoj literaturi, ali samo općenito, usput i pod vrlo širokim i nepreciznim terminima kao što su homonimija, dvoznačnost (višeznačnost), dvosmislenost (trosmislenost, višesmislenost), dvostruko značenje, dvostrukost značenja i sl. Zbog toga je potrebno najprije raspraviti nekoliko terminoloških pitanja.

Od svih tih termina homonimija je najbliže pojmu neutralizacije, ali termin u našoj stručnoj literaturi nije dovoljno određen. U prvom redu valja razgraničiti polisemiju od homonimije: polisemiju čine različita značenja jedne riječi, homonimiju isti oblik različitih riječi. Za preciznije je razgraničenje potrebno odrediti i stajalište s kojega te dvije pojave promatramo jer jedna pojava gledana sinhronijski može pripadati homonimiji, premda je iz dijahronijske perspektive polisemija. Ali homonimija definirana i s jednoga od ta dva gledišta nije još dovoljno precizan termin. Treba razlikovati homonimiju u širem i u užem smislu. V. V. Vinogradov npr. kaže da dvije riječi ili dva oblika koji jednako zvuče, a pripadaju različitim kategorijama nisu homonimi, nego homofoni. Njemu je homofonija širi pojam od homonimije. »Termin homonimija treba primijeniti za različite riječi, za različite leksičke jedinice koje se podudaraju po zvučnoj strukturi u svim svojim oblicima.«¹ Takvim određenjem homonimije došli smo vrlo blizu pojmu neutralizacije, ali ni tako određenu homonimiju ne možemo jednostavno zamijeniti terminom neutralizacija. Ovaj je termin nešto širi i specifičan je oblik homonimije.

Da se ne upuštamo u sva teoretska razmatranja koja ova tema nesumnjivo nameće, neutralizaciju možemo odrediti vrlo kratko ovim riječima: neutralizacija nastaje kad se u tvorbi ili u morfologiji akustički izjednače, neutraliziraju, dvije ili više različitih riječi. Tako se npr. pridjevi izvedeni sufiksom -ast od *rěpa*, gen. *rěpě*, i *rěp*, gen. *rěpa*, sastaju u obliku *rěpast* koji znači 1. 'rěpi sličan', 2. 'rěpu sličan', u obliku *jårčić* sastao se deminutiv od *jårac*, *jårca* i od *jårak*, *jårka*. Nominativ množine *svici* neutralizacija je dviju riječi: 1. *svítac*, *svíca* 'krijesnica' i 2. *svítak*, *svítka* 'nešto svinuto, smotano, zamot(ulj)ak'. Kako se riječ *svítac* ne upotrebljava u svim krajevima, mnogi u Hrvatskoj misle da oblik *svici* u naslovu Davičeva romana »Beton i svici« dolazi od *svítak*.

Navedeni primjeri pokazuju neutralizaciju u suvremenom jeziku. Različite se riječi mogu neutralizirati i u jezičnom razvoju. Tako su se promjenom vokalnoga *l* u *u* našle u obliku *mûk* dvije sasvim oprečne riječi, *mukanje*

¹ Ob omonimiji i smežnych javlenijach, *Voprosy jazykoznanija*, 5, 1960, str. 4.